

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Forsberg, Hannele; Kuronen, Marjo; Rintala-Koskinen, Aino

Title: Toppuuttelua, kannustamista ja kehittämistarpeita : jatko-opiskelijoiden rekrytointi ja väitöskirjojen luonne sosiaalityön professorien kuvaamana

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Forsberg, H., Kuronen, M., & Rintala-Koskinen, A. (2017). Toppuuttelua, kannustamista ja kehittämistarpeita : jatko-opiskelijoiden rekrytointi ja väitöskirjojen luonne sosiaalityön professorien kuvaamana. In R. Enroos, M. Mäntysaari, & S. Ranta-Tyrkkö (Eds.), *Mielekäs tutkimus : näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin* (pp. 41-68). Tampere University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0606-9>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Toppuuttelua, kannustamista ja kehittämistarpeita

Jatko-opiskelijoiden rekrytointi ja väitöskirjojen luonne sosiaalityön professorien kuvaamana

Hannele Forsberg & Marjo Kuronen & Aino Ritala-Koskinen

Johdanto

Sosiaalityön tutkimuksella ja jatkokoulutuksella on Suomessa vakiintuneet perinteet. Väitöskirjat ovat pitkään muodostaneet keskeisen osan sosiaalityön tutkimuksesta. Ne tuottavat uutta tutkimustietoa, heijastavat tutkimuksen perinteitä, trendejä ja edustavat tutkimuksen eturintamaa. Väitöskirjan tekijöiksi värvättävistä muodostuu aikanaan uusi sosiaalityön tutkijoiden ja yliopistojen opettajien sukupolvi. Lisäksi väitelleillä tohtoreilla on merkittävä paikkansa yliopistokentän ulkopuolella erilaisissa alan suunnittelu- ja johtamistehtävissä ja asiakastyön kehittäjinä. Jatko-opiskelijoiden rekrytoinnin kysymysten tutkiminen avaa tärkeän näköalan sosiaalityön tutkimukseen ja tulevaisuuteen. Tarkastelemme tässä artikkelissa sosiaalityön jatkokoulutukseen¹ rekrytointia, väitöskirjatutkimuksen luonnetta ja sen reunaehtoja professoreiden kokemusten ja olemassa olevan tutkimuksen valossa.

Jatko-opiskelijoiden rekrytoinnin kontekstit ja kehykset vaihtelevat paitsi tieteenaloittain, myös paikallisesti, valtakunnallisesti ja globaalisti. Suomessa ollaan juuri nyt kahden erilaisen tutkimuspoliittisen ”episteemisen kehyksen” (esim. Campbell & Caraynasis 2013) risteyskohdassa. Pitkään vallalla oli *informaali tutkijankoulutuksen kehys*, jossa jatko-opiskelijoiden rekrytointi oli mel-

¹ Käytämme termejä jatkokoulutus, tohtorikoulutus ja tutkijakoulutus ja puhumme myös väitöstutkimuksesta samaa tarkoittavassa merkityksessä.

ko vapaamuotoista ja oppiainetasolla vapaata. Kehys kutsui mukaan kirjavaa ja runsasta jatko-opiskelijoiden joukkoa. Motiiviksi jatko-opintoihin usein riitti yleinen ”kiinnostus aiheeseen” (Hiltunen & Pasanen 2006). Opinnäytetutkimusta saattoi tehdä omaan tahtiin, joskus vuosikymmenten ajan. Uudempi *formaali tutkijakoulutuksen kehys* on seurannut viime vuosien yliopistouudistuksia ja jatko-opiskelijoiden valinnassa painottuvat nyt selkeät, läpinäkyvät valinnan kriteerit, parhaiden hakemusten valinta, kansainvälisyys ja lyhyet koulumuotoiset tohtoriohjelmat (Husso 2005; Suomen Akatemia 2011; Tieteen tila 2016).

Sosiaalityön maistereiksi valmistuvista, potentiaalisista jatko-opiskelijoista valtaosa on kiinnostunut hakeutumaan käytännön sosiaalityöhön ja yliopiston ulkopuolisten työmarkkinoiden imu on kova. Jatko-opiskelijaksi hakeudutaan usein myöhemmin, jonkin aikaa käytännön sosiaalityön tehtävissä toimittua. Käytännön työ on saattanut virittää tutkimuksellisen kiinnostuksen sellaisiin ammatillisiin käytäntöihin ja kysymyksiin, jotka muuten jäisivät akateemisen tutkimuksen ulottumattomiin. Sama ilmiö on tunnistettu myös kansainvälisesti (esim. Anastas & Kuerbis 2009; Scourfield & Maxwell 2010).

Tutkimuspoliittista keskustelua hallitsevat kulloisetkin normit ja ihanteet. Kiinnostavaa on, miten uusi tutkijakoulutuksen kehys mahdollisesti muuttaa tai on jo muuttanut jatko-opiskelijaksi rekrytointia sosiaalityössä ja mitä se merkitsee tutkimuksen luonteen ja painopisteiden kannalta. Rekrytoinnin avaintoimijoita ovat alan professorit. Rekrytointia voi ajatella opiskelijavalintana, työhön ottona ja valintoihin liittyvänä päätöksentekona. Valintoja tehdään joillakin kriteereillä ja tavoitteilla, joiden osuvuutta on mahdollista myös arvioida. Mielenkiintoista on, miten pohdittuja ja päämäärätietoisia valinnan prosessit ovat sekä millaisia kokemuksia valintojen seurauksista niitä tekevillä väitöskirjojen ohjaajilla on.

Sosiaalityön jatkokoulutukseen rekrytointia ei ole varsinaisesti tutkittu Suomessa eikä muuallakaan (ks. kuitenkin Yhdysvalloissa esim. Goodman 2015; Johnson-Motoyama, Petr & Mitchell 2014). Ylipäättään olemassa oleva tieto akateemisesta jatko-opiskelusta on Suomessa yhtäältä numeerista tilastotietoa jatko-opiskelijoiden määristä, työllistymisestä ja urapoluista. Toisaalta aikaisempi tutkimus on keskittynyt jatko-opiskelijoiden käyttäytymisen ja

ajattelun tarkasteluun, esimerkiksi tutkimalla jatko-opiskelijaksi hakeutumisen motiiveja (Hiltunen & Pasanen 2006) tai jatko-opiskelijoiden kokemuksia tohtorikoulutuksesta (Vuolanto & Pasanen 2007). Kansainvälisesti sosiaalityön jatkokoulutuksesta ja väitöskirjoista on olemassa runsaastikin tutkimusta ja akateemista keskustelua. Monissa maissa on ilmestynyt tutkimuksellisia puheenvuoroja, joissa on analysoitu sosiaalityön tohtorikoulutuksen tilaa, merkitystä ja valmistuneita väitöskirjoja (esim. Ruotsissa Dellgran & Höjer 2002; 2012; Suomessa Mäntysaari & Haaki 2007; Britanniassa Orme 2003; Scourfield & Maxwell 2010; Kanadassa Shera 2003; Rothwell ym. 2015; Taiwanissa Shek ym. 2007; Uudessa Seelannissa Tirrito, Davis & Kim 2002), tehty eurooppalaista eri maiden tohtorikoulutusten vertailua (Lyons 2003) ja tarkasteltu kansainvälisiä tohtorikoulutusohjelmia (Leskošek & Matthies 2017). Yhdysvalloissa, missä yksinomaan sosiaalityön tohtoriohjelmien määrä on yli 70 (Acquavita & Tice 2015), on tutkittu muun muassa kansallisten sosiaalityön tohtoriohjelmien trendejä, tavoitteita, rakenteita ja opetus suunnitelmia sekä laatua ja tuloksia (esim. Anastas & Kuerbis 2009; Bentley 2013; Drisko ym. 2015; Goodman 2015; Kurzman 2015; Petr ym. 2015). Erityisesti yhdysvaltalainen koulutusjärjestelmä eroaa suomalaisesta siinä määrin, että näiden tutkimusten tuloksia ei voi suoraan hyödyntää suomalaisen tohtorikoulutuksen tarkastelussa.

Kytkemme tarkastelumme osaksi viime vuosina eri maissa virinnyttä tutkimuksellista kiinnostusta sosiaalityön tutkijakoulutukseen sekä laajempaan jatko-opiskelun ja tieteen tutkimuksen kenttään. Kyse on myös oman työn tutkimisesta, sillä olemme myös itse yliopiston opettajina ja väitöskirjojen ohjaajina rekrytoimassa jatko-opiskelijoita ja toteuttamassa ja kehittämässä jatkokoulutusta².

Aluksi luomme katsauksen suomalaisen sosiaalityön jatkokoulutuksen kehittymisen historiaan. Sen jälkeen tarkastelemme sosiaalityön professoreiden kokemuksia jatko-opiskelijaksi rekrytoinnin kysymyksistä sekä näkemyksiä

² Olemme seuranneet toistakymmentä vuotta jatkokoulutuksen muutosta ohjaajan perspektiivistä ja myös osaltamme olleet sitä tuottamassa ja toteuttamassa. Tietenkin meillä on myös omakohtaista kokemusta jatko-opiskelijaksi rekrytoinnista 1980–1990-lukujen taitteesta. Sisääntulomme kiertyi tuolle ajanjaksolle poikkeuksellisesti tutkimusryhmän ympärille.

väitöstutkimuksen luonteesta ja merkityksestä sosiaalityön tutkimuksena. Professoreiden kokemukset perustuvat pienimuotoiseen sähköiseen lomakehaastatteluun, jonka keräsimme sosiaalityön jatkokoulutuksen avaintoimijoilta loppuvuodesta 2016. Lopuksi pohdimme sosiaalityön jatkokoulutuksen tulevaisuuden suuntia, tarpeita ja jännitteitä.

Sosiaalityön tohtorikoulutuksen kehittyminen Suomessa

Suomessa sosiaalityö oppialana on akateemisempaa kuin useimmissa Euroopan maissa. Monissa maissa maisterikoulutuskin on vasta kehitteillä eikä sosiaalityön oppiaineeseen voi väitellä. Tällöin väitöskirjat tehdään johonkin muuhun oppiaineeseen, kuten muihin yhteiskuntatieteisiin tai psykologiaan, tai tohtorikoulutukseen on hankkiuduttava ulkomaille. Suomea onkin pidetty esimerkkinä vahvasta sosiaalityön tutkimuksesta ja tohtorikoulutuksesta. (Esim. Orme 2003; Lyons 2003.)

Suomessa sosiaalityön väitöskirjoja voi katsoa valmistuneen ainakin 1980-luvulta saakka. Monet 1980-luvulla ja sitä ennen ilmestyneistä tärkeistä sosiaalityön tutkimuksista olivat kuitenkin lisensiaatintutkimuksia. Pitkään sosiaalityön substanssiin liittyviä väitöskirjoja tehtiin muihin oppiaineisiin, erityisesti sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikkaan. Varhaisimpana sosiaalityön väitöstutkimuksena pidetään määrittelijästä riippuen joko Reino Salon kunnallista lastensuojelutyötä koskevaa tutkimusta Yhteiskunnalliseen korkeakouluun vuodelta 1956 tai Sirkka Laaksovirran sosiaalipolitiikan oppiaineeseen Turun yliopistossa tehtyä tutkimusta ”*Sydäninfarktipotilaan kuntoutusura erityisesti sosiaalityön näkökulmasta tarkasteltuna*” vuodelta 1982 (Haaki & Mäntysaari 2007; Kananoja & Lähteinen 2017). Vasta itsenäisen oppiainestatuksen muotoutumisen myötä 1990-luvulta alkaen on voinut väitellä sosiaalityön oppiaineeseen. Mikko Mäntysaaren ”*Sosiaalibyrokraatia asiakkaiden valvojana*” (1991) oli ensimmäinen väitöskirja, jonka tieteenalan määrittäminen oli sosiaalipolitiikka, *erityisesti sosiaalityö*.

1980-luvulla sosiaalityöhön liittyviä väitöskirjoja valmistui vain muutamia, mutta 1990-luvun puolivälin jälkeen niiden määrä alkoi nopeasti lisääntyä, kuten tapahtui myös muilla aloilla. Tähän vaikutti paitsi alan akateeminen itsenäistyminen, myös vuonna 1995 perustettu *Sosiaalityön ja sosiaalipalvelui-*

den valtakunnallinen tutkijakoulu ja yleinen lisääntynyt panostus jatkokoulutuksen kehittämiseen. Vuonna 2000 aloitettiin niin ikään valtakunnallisena yhteistyönä vuoteen 2016 jatkunut sosiaalityön ammatillinen lisensiaattikoulutus³, jonka myötä viimeistään lisensiaatintutkinto tieteellisenä jatkotutkintona jäi käytännössä historiaan ja tieteellinen jatkokoulutus keskittyi tohtorikoulutukseen.

Yhteiskuntatieteissä tutkijakoulujärjestelmään suhtauduttiin ennen sen perustamista epäilevästi. Opetusministeriö nimesi 1980-luvun lopulla työryhmän selvittämään tutkijakoulujen perustamisen mahdollisuuksia yhteiskuntatieteissä, jonka osa-aikaisena sihteerinä toimi yksi kirjoittajista (Marjo Kuronen). Niin professorit kuin jatko-opiskelijatkin olivat varsin yksimielisiä siitä, että luonnontieteiden mallin mukainen formaali ja koulumainen tutkijakoulujärjestelmä, jollaiseksi se miellettiin, ei voisi toimia yhteiskuntatieteissä. (Ks. myös Vuolanto & Pasanen 2007, 8.) Opetusministeriö päätyi kuitenkin perustamaan tutkijakoulujärjestelmän 1995, toiminta vakiinnutettiin vuonna 1999 ja tutkijakouluja perustettiin myös yhteiskuntatieteellisille aloille, sosiaalityö mukaan lukien. Opetusministeriö teki päätökset perustettavista tutkijakouluista hakemusten perusteella ja Suomen Akatemian tieteellisen arvioinnin pohjalta. Järjestelmä perustettiin ja sitä kehitettiin tutkijakoulutuksen tehostamiseksi, laadun turvaamiseksi, päätoimisuuden lisäämiseksi, väitöskirjatyöhön käytettävän ajan lyhentämiseksi ja väittelyän alentamiseksi. Kehittäminen liittyi myös Bolognan prosessiin eli eurooppalaisten tutkintojen yhtenäistämiseen ja sen niin kutsuttuun kolmanteen sykliin. (Tohtorikoulutuksen kehittäminen 2006.) Näyttäisi siltä, että sosiaalityössä kuten muillakin yhteiskuntatieteellisillä aloilla päädyttiin valtakunnalliseen tutkijakouluun osana yleistä korkeakoulupoliittista uudistusta ilman, että tarve ja aloite tutkijakoulutuksen sisällölliseen kehittämiseen olisi noussut alan sisältä.

Sosiaalityössä valtakunnallista yhteistyötä oli ollut jo aiemmin peruskoulutuksessa ja tutkijakoulutusyhteistyön rakentaminen oli tältä pohjalta suhteellisen helppoa. Sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden tutkijakoulu ja

³ Emme käsittele tässä ammatillista lisensiaattikoulutusta, koska se poikkeaa oleellisesti tohtorikoulutuksesta ja edellyttäisi aivan oman tarkastelunsa (ks. Hietämäki & Kantola 2010).

valtakunnallinen yhteistyö toivat lisää resursseja väitöskirjojen ohjaukseen ryhmäohjauksen muodossa ja jatko-opiskelijoille kaivattua vertaistukea (Laitinen ym. 2007). Tutkijakoulu lisäsi myös sosiaalityön jatkokoulutuksen taloudellisia resursseja, vaikkakin rahoitettujen tutkijakoulupaikkojen määrä oli koko tutkijakoulun 20-vuotisen elinkaaren ajan vaatimaton, yleensä kuusi paikkaa kullakin nelivuotisella kaudella, joita useimmiten jaettiin lyhyempinä jaksoina usean jatko-opiskelijan kesken. Jokaiselle kaudelle paikkoja haettiin huomattavasti enemmän. Myös Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön sosiaalityön kehittämissuunnitelmassa vuodelta 2005 (Karjalainen & Sarvimäki 2005, 71–73) esitettiin Opetusministeriölle, että sosiaalityön tutkimusperustan vahvistamiseksi tutkijakoulun paikkamäärä tulisi lisätä 26 paikkaan. Puolestaan Karvinen-Niinikoski, Hoikkala ja Salonen (2007) arvioivat 2007 julkaistussa selvityksessään, että sosiaalityön tohtoreiden tarve työelämässä oli tuolloin noin 20 ja vuonna 2010 noin 30 uutta tohtoria vuodessa, mikä sekin perusteli tohtorikoulutuspaikkojen huomattavaa lisäämistä (emt. 56). Esitetty paikkamäärä ei kuitenkaan toteutunut.

Valmistuneiden sosiaalityön väitöskirjojen kokonaismäärän arvioiminen on jokseenkin haasteellista, sillä erityisesti varhaisempien väitöskirjojen alanimääritys ei ole yksiselitteistä. Mikko Mäntysaari ja Raili Haaki (2007) ovat laskeneet, että vuosina 1982–2006 ilmestyi 79 sosiaalityön väitöskirjaa. Synnöve Karvinen-Niinikoski, Susanna Hoikkala ja Jari Salonen (2007, raportin liite 2) ovat saaneet vuosina 1994–2005 valmistuneiden sosiaalityön väitöskirjojen määräksi 83. Tuoreimman Aulikki Kananojan ja Sanna Lähteisen (2017) kokoaman laskelman mukaan sosiaalityöstä on vuosina 1994–2015 valmistunut reilut 180 väitöskirjaa. Näistä Sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden tutkijakoulussa valmistui 55 väitöskirjaa, mikä kattaa sekä rahoitetuilla tohtorikoulutuspaikoilla olleiden että niin kutsuttujen oheispaikkalaisten väitöskirjat. (Emt. 496.) Lisäksi sosiaalityön väitöskirjoja valmistui Perhetutkimuksen tutkijakoulutusta ja SOVAKO:n Kielen ja vuorovaikutuksen tutkimuksen tutkijakoulusta, sekä muulla rahoituksella ja ilman erillistä tutkimusrahoitusta työn ohessa toteutettuna.

2000-luvulla sekä valtakunnallisessa tutkijakoulussa että yliopistojen laitoksilla on panostettu tohtorikoulutuksen, kuten muunkin tutkimus- ja jul-

kaisutoiminnan, kansainvälistymiseen⁴. Sosiaalityön tutkijakoulun aloituksesta ja koordinoimana toteutui vuosina 2009–2013 NordForskin rahoittama *Nordic-Baltic Doctoral Network in Social Work*, joka järjesti kansainvälisiä tohtorikoulutuskursseja. Rahoituksen päätyttyä yhteistyö on jatkunut vuosittaisen kesäkoulun merkeissä. Lisäksi yhteistyötä on viritelty viime vuosina Kiinaan *Graduate School of Chinese Academy of Social Sciences* kanssa. (Sosnetin toimintakertomus 2015, 9–10.) Jyväskylän yliopiston sosiaalityön oppiaine on osallistunut 2004 käynnistyneeseen, Ljubljanan yliopiston koordinoimaan *INDOSOW*-tohtorikoulutusohjelmaan (Leskosek & Matthies 2017). Lapin yliopisto on ollut aktiivinen tohtorikoulutusyhteistyössä erityisesti Baltian maiden kanssa ja Tampereen yliopisto on puolestaan tukenut Afrikan maista tulevia jatko-opiskelijoita. Kaikkiin yliopistoihin on alettu rekrytoida ulkomaisia jatko-opiskelijoita, vaikka heidän integroimisessaan suomalaiseen jatkokoulutusjärjestelmään ja rahoituksen löytämisessä on ollut ongelmia.

Valtakunnallinen tutkijakoulujärjestelmä ajettiin alas vuoden 2015 lopussa ja vastuu jatkokoulutuksen järjestämisestä ja resursoinnista siirrettiin takaisin yliopistoille, joiden edellytettiin perustavan omia tutkijakoulujaan (Suomen Akatemia 2011). Tietyllä tavalla tämä tarkoitti paluuta lähtöruutuun. On esitetty huolta siitä, miten sosiaalityön jatko-opiskelijat selviytyvät kilpailussa niukoista rahoitetuista tohtorikoulutuspaikoista, miten sosiaalityön substanssiosaaminen turvataan uusissa tohtorikoulutuksen rakenteissa ja sisällöissä ja ymmärretäänkö yliopistojen ja tiedekuntien monialaisissa valintaprosesseissa sosiaalityön tutkimuksen erityisluonne. Sosnet on päättänyt jatkaa tärkeäksi koettua valtakunnallista yhteistyötä tohtorikoulutuksessa muun muassa alan substanssiosaamisen varmistamiseksi.

⁴ Tätä ennen toteutettiin joitakin suomalais-ruotsalaisia sosiaalityön jatko-opiskelijoiden ja professoreiden tutkimusseminaareja 1990-luvulla. Ne perustuivat pikemminkin professorien henkilökohtaisille suhteille kuin systemaattiselle kansainvälistymispolitiikalle. Suomalaisia jatko-opiskelijoita, erityisesti Tampereen yliopistosta, osallistui myös aktiivisesti NorFan rahoittamaan tutkijankoulutusyhteisöön *Language, Interaction and Social Care in the Nordic Welfare Systems* vuosina 1995–2001.

Sosiaalityön tohtorikoulutukseen rekrytointi

Valtakunnallinen yliopistoverkosto Sosnet toteutti vuosina 2003–2006 kartoituksen, jossa selvitettiin eri menetelmin sosiaalityön jatkokoulutuksen tilaa laitoksilla ja valtakunnallisesti (Karvinen-Niinikoski, Hoikkala & Salonen 2007). Hankkeessa muun muassa haastateltiin laitosten professorikuntaa jatko-opiskelijaksi valikoitumisen prosessista, jatkokoulutuksen organisoinnista, jatkotutkintojen sisältökysymyksistä, pedagogisesta kehittämisestä ja laadunvarmistuskäytännöistä, kansainvälistymisestä ja liikkuvuudesta, tutkimushankkeista ja -ryhmistä, sosiaalityön tutkimuksen tulevaisuuden haasteista ja toiveista jatkokoulutuksen kehittämisen suhteen (emt. 58–59).

Kartoituksen mukaan 2000-luvun alkuvuosina sosiaalityön jatko-opiskelijoina hakeutuvien määrä vaihteli laitoksittain ja hakijamäärä aaltoili. Rekrytoinnista todettiin, että jatko-opiskelijaksi valikoitumisen prosessi ja käytännöt olivat laitoksilla rakentumassa. Rekrytointi näytti herättäneen jonkinlaista huolta, sillä raportissa todetaan tärkeäksi perusopiskelijoiden tutkimuksellisen orientaation ja tutkijanuran houkuttelevuuden vahvistaminen hyvien jatko-opiskelijoiden rekrytoimiseksi. (Karvinen-Niinikoski ym. 2007, 61.) Sosiaalityön tohtorikoulutukseen rekrytoinnin suomalaisista nykykäytännöistä ei ole olemassa systemaattista tietoa. Seuraavassa tarkastelemme, millaisena jatko-opiskelijoiden rekrytointi sosiaalityön professoreiden kuvamana näyttäytyy.

Kokosimme professoreiden kokemuksia ja näkemyksiä jatko-opiskelijoiden rekrytoinnista pienimuotoisella sähköisellä lomakehaastattelulla syysyllä 2016. Kutsu haastatteluun ja linkki haastattelulomakkeeseen lähetettiin kaikille vakinaisille sosiaalityön professoreille (yhteensä 17), joista 12 vastasi. Ajankäytöllisistä syistä päädyimme sähköiseen haastatteluun henkilökohtaisten haastattelujen sijasta, jotka olisivat luultavasti tuottaneet paljon runsaamman ja monimuotoisemman aineiston. Myös jotkut vastaajat kommentoivat, että kysymykset olivat liian laajoja kirjallisesti vastattavaksi.

Taustatietoina kysyimme yksikön jatko-opiskelijoiden ja professorien ohjaamien väitöskirjojen määriä. Haastattelumme keskeiset kysymykset koskivat tohtorikoulutettavien rekrytointiprosesseja ja väitöskirjojen merkitystä sosiaalityön tutkimuksina. Kysymyksemme apukysymyksineen olivat tarkoituksel-

lisesti hyvin väljiä, jotta haastateltavat voisivat vastata niihin mahdollisimman vapaasti ja nostaa esiin niitä seikkoja, jotka heidän omasta näkökulmastaan olivat tärkeitä tai askarruttavia. Osa haastateltavista vastasi kysymyksiin melko formaalisti, kun taas osa esitti varsin rohkeita ja kriittisiäkin näkemyksiä. Analyysimenetelmänä käytimme temaattista sisällönanalyysia ja tulkinallisenä apuvälineenä rekrytoinnin ja väitöskirjojen luonteen tarkastelussa Thomas Gieryn (1999) tieteentutkimukseen lanseeraamaa ja Pia Vuolannon (2013) edelleen hoitotyön tutkimukseen kehittämää rajatyön käsitettä: tieteen- tai oppialan periaatteiden, normien ja rajojen määrittäminen (tieteenalan sisäinen rajatyö), oman alan vertailu muihin tieteenaloihin (tieteiden välinen rajatyö) ja alan yhteiskunnallisen merkityksen pohtiminen (tieteen ja yhteiskunnan välinen rajatyö) (emt.). Koska haastateltavien joukko on pieni ja helposti tunnistettava, emme identifioi tekstissä käytettyjä sitaatteja yliopistoittain tai henkilöittäin.

Virallisen valinnan formalisoituminen

Tutkimukseen osallistuneet professorit luonnehtivat sosiaalityön jatkokoulutukseen rekrytoinnin kehystyvän nykyisin ennen kaikkea yliopistonsa, tiedekuntansa tai laitoksensa rekrytoinnin muodollisten kriteereiden ja virallisen valintaprosessin pohjalta. He tuovat esiin tapahtunutta muutosta tohtoriopintoihin valinnassa korostamalla eroa aiempiin, vapaamuotoisempiin rekrytoinnin käytäntöihin. Muutoksen taustalla on tulkittavissa edellä mainittu yleisempi tiede- ja koulutuspoliittinen suunnanmuutos formaaliin tutkijakoulutuksen kehyykseen. Tässä mielessä sosiaalityön tohtorikoulutukseen valinnan kriteerit eivät eroa muista oppialoista.

Yliopistoissa jatko-opiskelijaksi hakeutumisen muodollisia prosesseja on viime vuosina selkiytetty ja systematisoitu ja valinnan kriteerejä on myös kirjoitettu enemmän näkyviksi, kuten haastatellut professorit esittävät:

Rekrytointi on kaksi kertaa vuodessa hakemuksesta. Prosessi on tiukasti tiedekunnan ohjaama.

Muodollista tiedekuntatasolla tapahtuvaa valintaprosessia on pyritty selkeyttämään ja tekemään läpinäkyväksi. Valinta kaksi kertaa vuodessa.

Edellä esitetyissä sitaateissa rekrytoinnin käytäntöjä ei juuri kommentoida, eikä niihin oteta kantaa. Sosiaalityön oppialan kannalta muutos aiempiin rekrytointikäytäntöihin nähden näyttäytyy voittopuolisesti hyvänä asiana, muutoksena parempaan. Muodollista valintaprosessia arvostetaan, sillä sen nähdään edesauttavan valintojen avoimuutta ja takaavan riittävän korkeatasoisten jatko-opiskelijoiden sisään ottamisen:

Järjestelmä on nykyään läpinäkyvä ja valinta pohjautuu valitsijaryhmän näkemykseen. Systeemi on parempi kuin entinen, jossa opiskelijoita valittiin sisään ilman vahvaa tutkimussuunnitelmaa.

Valinnassa tärkein kriteeri on tutkimussuunnitelman taso; hyvät erottaa melko helposti heikommista (sellaisista, joiden toteuttamisessa on ennakoitavissa vaikeuksia).

Valittavien jatko-opiskelijoiden korkeatasoisuuden keskeisimpänä kriteerinä pidetään siis yleisesti laadukasta tutkimussuunnitelmaa. Lisäksi edellytetään soveltuvan ohjausresurssin olemassaoloa eli oppiaineesta on jo ennen jatko-opiskelijaksi hyväksymistä löydyttävä professori, jonka tutkimusintresseihin hakijan tutkimusaihe sopii ja jolla on mahdollisuus ottaa uusi jatko-opiskelija ohjaukseensa. Jatko-opiskelijoiksi hyväksyttävien määrä suhteutetaan näin entistä vahvemmin käytettävissä oleviin resursseihin ja tutkimuksen painopistealueisiin. Sopivan ohjaajan tai ohjausresurssien puuttuminen on peruste evätä hyväkin hakemus. Aina tutkimuksen painoalojen linjasta poikkeavia tutkimusaiheita ei kuitenkaan hylätä – joissain vastauksissa todetaan, että kriteereistä saatetaan poiketa, jos hakija ja hänen suunnitelmansa vaikuttavat erityisen lupaavilta.

Valinnan muuttuminen aiempaa formaalimmaksi on merkinnyt haastatteluvien mukaan jatko-opiskelijaksi pääsyn tiukentumista: ”*karsintaa tehdään enemmän kuin ennen*”. Sosiaalityön jatko-opiskelijaksi hyväksyminen ei ole itsestäänselvyys, kuten se paljolti aiempina vuosikymmeninä nähtiin olevan. Suunta on se, että ohjausresurssija pyritään kohdistamaan akateemisesti parhaisiin opiskelijoihin ja ulkopuolelle rajataan akateemisin kriteerein katsottuna vähemmän potentiaaliset hakijat. Tässäkään suhteessa ei tehdä rajaa muihin tieteenaloihin tai korosteta sosiaalityön erityisluonnetta vaan sosiaalityön

jatko-opiskelijoiden rekrytointi näyttäytyy samanlaisena kuin yliopiston tai tiedekunnan muidenkin alojen.

Osa haastatelluista professoreista katsoo, että suoraan maisterikoulutuksesta tulevilla on paremmat valmiudet sopeutua jatkokoulutuksen nykylinjaan, jossa odotetaan nopeahkoa, koulumaista etenemistä, riittävää kielitaitoa ja kansainvälistä suuntautumista. Samantapaisia kokemuksia löytyy tutkimusten perusteella ulkomaisista sosiaalityön tohtorikoulutusta tarjoavista yliopistoista (Goodman 2015; Johnson-Motoyama ym. 2013). Professorit näkevät sosiaalityön tutkimuksen kansainvälistyneen ja englanninkielisten artikkeliväitöskirjojen yleistyneen. Siksi valmius kirjoittaa englanniksi ja osallistua kansainvälisille foorumeille on tärkeää. Kansainvälistymiseen liittyy myös ulkomaisten jatko-opiskelijoiden määrän lisääntyminen, vaikka heidän aktiivisesta rekrytoinnistaan kukaan vastanneista ei mainitse. Mikäli ulkomaisilla hakijoilla on ennestään yhteys oppiaineeseen esimerkiksi yhteistyöyliopiston kautta ja heidät jollain tavalla tunnetaan, heillä on mahdollisuus menestyä paremmin valintaprosessissa kuin täysin tuntemattomien ulkomaisten hakijoiden. Nämä hakijat pyritään vähintään haastattelemaan ja siten hyvän tutkimussuunnitelman ohella varmistumaan heidän kelpoisuudestaan jatko-opiskelijoina.

Aineistossa näyttäytyy kuitenkin myös toinen juonne, jossa sosiaalityön tutkimuksen ja jatkokoulutukseen hakeutuvien ero muihin tieteenaloihin tunnistetaan ja nostetaan esiin. Sosiaalityön oppialaa nähdään lävistävän vahva ammattisuuntautuneisuus ja erityinen käytäntösuhde (ks. myös tämän teoksen johdanto).

Tohtoriopinnoista kiinnostuneiden ja yliopiston intressit eivät kohtaa silloin, kun henkilö haluaa opiskella työelämästä käsin, ja tutkia omaehtoisesti painottuvia aiheita. Sosiaalityön jatko-opiskelijoiden tavoitteet ovat usein hiukan erityyppisiä, enemmän käytännön kehittämiseen tähtääviä kuin tutkijakoulutuksen nykytavoitteet. Sosiaalityön jatko-opiskelijat usein näyttäytyvät vähemmän teoreettisesti orientoituneina, vähemmän julkaisseina jne.

Sosiaalityön jatko-opiskelijaksi hakeutuu tyypillisimmin henkilö, joka on ollut jo jonkin aikaa valmistumisensa jälkeen työelämässä. Myös jatkotutkimuksen aihe kumpuaa työelämästä. Jatko-opiskelu näyttäytyy jonkin uu-

den – tiedon tai ympäristön – etsimisenä. Tätä reittiä tulevilla nykymallinen jatkokoulutus on haasteellinen.

Käytännön työelämästä jatko-opiskelijoiksi pyrkivät piirtyvät formaalin rekrytoinnin kulttuurissa akateemisilta ansioiltaan vaatimattomina ja osaa-mattomina muiden (yhteiskuntatieteellisten) alojen opiskelijakuntaan nähden. Osa professoreista sanoo suoraan, että sosiaalityölle tyypillinen ”käytän-tösidos” ei täysin istu formalisoituneeseen ja puhtaasti akateemisia kriteereitä painottavaan valinnan kulttuuriin. Sosiaalityön ammattisuuntautuneisuutta edistää se, että valmistuville maistereille on sosiaalityöntekijän työpaikkoja hyvin tarjolla, kun taas jatko-opiskelijaksi ryhtyminen merkitsee useimmiten epävarmaa taloudellista tulevaisuutta ja katkonaista uraa. Vaikka tieteenalojen vertailusta ei ole olemassa tutkimustietoa, käytännön kautta jatkokoulutetta-vaksi hakeutuminen lienee yksi sosiaalityön tutkijakoulutuksen ja -koulutet-tavien ominaispiirre.

Jos sosiaalityön tutkimuksen tavoitteena ja tehtävänä on palvella sosiaali-työn käytännön kehittämistä ja vahvemman käytäntösuhteen rakentaminen (ks. esim. Howard 2016; Orme 2003; Satka 2013), näyttäytyy niin jatko-opis-kelijoiden rekrytoinnin kuin koko tohtorikoulutuksen nykysuuntaus proble-maattisena. Esimerkiksi voimakas kansainvälistymisen tai väittelyaikojen lyhentämisen korostaminen ei välttämättä suosi työn ohessa väitöskirjojaan tekeviä tai työelämästä tutkimuksen pariin palaavia jatko-opiskelijoita, joita sosiaalityössä perinteisesti on ollut paljon. Yksi professoreista pitääkin mah-dollisena, että ”*nykyinen (rekrytoinnin) malli voi kadottaa tärkeitä käytän-nöstä kumpuavia tutkimusaiheita.*” Sosiaalityötieteen yhteiskunnallinen herk-kyys saattaa kaventua. Tosin se, mitä käytäntöä palveleva tutkimus tarkoittaa, voidaan ymmärtää eri tavoin, ja siitä olisi syytä käydä sosiaalityön tutkimuk-sen piirissä laajempaa keskustelua.

Vastanneista professoreista osa katsoo kuitenkin nykyisten tiedepoliittis-ten linjausten mahdollistavan edelleen myös osa-aikaisen, työn ohessa tapah-tuvan jatko-opiskelun. Näin tapahtuu muillakin aloilla kuin sosiaalityössä (Vuolanto & Pasanen 2007). Mukaan mahtuu myös käytännön työelämän kautta tulevia etenemisen tapoja ja aiheita. Lisäksi lisensiaatin tutkinnon

tuottava ammatillinen erikoistumiskoulutus mainitaan kanavana, joka on tuonut yksiköihin käytännöstä ponnistaneita jatko-opiskelijoita⁵.

Tohtorikoulutuksesta käytävässä yleisemmässä tiedepoliittisessa keskustelussa näyttäisi olevan tapahtumassa jälleen jonkinlainen suunnanmuutos, jossa akateemisen tutkijakoulutuksen ohella painotetaan myös työelämän tarpeita palvelevien valmiuksien tuottamista. Tieteen ja yhteiskunnan välinen raja on noussut tiedepoliittisen keskustelun kohteeksi muun muassa siten, että se korostaa tutkimustiedon merkitystä ja hyödyntämistä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tutkijakoulutuksessa tämä näkyy siten, että sen halutaan tuottavan monipuolisempaa asiantuntijuutta yhteiskunnan tarpeisiin. Esimerkiksi Tampereen yliopiston rehtori Liisa Laakso (2017) kirjoittaa Tieteessä tapahtuu -lehden pääkirjoituksessa:

On hyvä miettiä, millaisia opiskelijoita yliopistot kouluttavat. Tohtoriopiskelijoiden valinnoissa edellytetään relevanttia tutkimusaihetta ja sille löytyvää ohjausta, hyvää tutkimussuunnitelmaa ja lahjakkuutta, kuten erinomaista gradua. Mutta kysytäänkö hakijoiden urasuunnitelmista tai heidän halustaan vaikuttaa yhteiskuntaan laajemmin? Entä arvostetaanko työelämäkokemusta tai erilaisten opintopolkujen kautta hankittua monitieteistä osaamista? ... Yliopistojen on kyettävä kouluttamaan tohtoreita, joilla on kyky suuntautua uusille alueille, yhdistää perustutkimusta ja soveltavaa tutkimusta sekä puolustaa ja edistää tutkitun tiedon asemaa koko yhteiskunnassa. (Emt. 1–2.)

Tällainen tieteen ja yhteiskunnan rajoja ylittävä asenne- tai suunnanmuutos voisi olla paremmin linjassa sosiaalityön tohtorikoulutuksen ja tohtorikoulutettavien tarpeiden ja tavoitteiden kanssa.

Epäviralliset valinnan prosessit

Haastatellut professorit myöntävät muodollisen, virallisen valinnan rinnalla olevan erilaisia epävirallisia valinnan ja karsinnan käytäntöjä. Näissä prosesseissa tehdään tieteenalan sisäistä rajatyötä, jossa paitsi valikoidaan lupaavia jatko-opiskelijoita, myös määritellään oppialan periaatteita, normeja ja rajoja (Vuolanto 2013). Niillä vahvistetaan kuvaa toivottavasta sosiaalityön tohto-

⁵ Vuoden 2015 loppuun mennessä ammatillisia lisensiaatintutkimuksia oli valmistunut yhteensä 148 (Kananoja & Lähteinen 2017).

riopiskelijatyypistä, halutuista tutkimusaiheista, lähestymistavoista, hakijan taustoista ja motiiveista.

Jatko-opiskeluprosessiin kuuluu hakua edeltävä yhteydenotto oppiaineen professoriin, jossa virallinen valinta ja epäviralliset taustalla olevat sisään pääsyn neuvottelut limittyvät toisiinsa. Esiin piirtyy yhtäältä epäsuora rajatyö, joka tarkoittaa erilaisia pehmeitä esikarsinnan, toppuuttelun ja poiskäännyttämisen käytäntöjä. Epäsuoran rajatyön rinnalla professorit tekevät myös aktiivista rajatyötä, jolla sopivaksi katsottuja jatko-opiskelijakandidaatteja kannustetaan hakeutumaan virallisen valinnan prosessiin. Molemmat rajatyön muodot tukevat vallitsevan formaalin valintaprosessin pelisääntöjen juohevaa toteutumista. Pehmeä, toppuutteleva toiminta on professorien kuvauksissa kuitenkin aktiivista sisään kutsuvaa toimintaa yleisempää.

Toppuuttelu viriää esimerkiksi sellaisten jatko-opiskelusta kiinnostuneiden opiskelijoiden kohdalla, joiden aiempi opintomenestys, tutkimussuunnitelma ja rahoitusnäkyvät ovat vaatimattomat. Toppuuttelulla rajataan sisään pyrkijöiden joukkoa jo ennen varsinaista virallista haku- ja valintaprosessia, kuten seuraavat otteet tuovat esiin:

Epävirallisen keskustelun aikana tapahtuu aika paljon ”poiskäännyttämistä” mikäli aihe on sellainen, ettei siihen löydy laitokselta asiantuntemusta ja/tai ohjaajaa tai hakijan aiempi opintomenestys ei ole riittävän hyvä.

Ohjaajien haluttomuus voi liittyä joko tutkimusaiheeseen tai ohjausresursseihin (liikaa ohjattavia). Tällöin hakijan annetaan ymmärtää, että oppiaine ei tule puoltamaan hakemusta.

Ei ole järkevää aktiivisesti rekrytoida jatko-opiskelijoita ellei rahoitusmahdollisuuksia ole.

Käytännön työelämästä omaehtoisesti jatko-opintoihin hakeutuvien kohdalla käydään monenlaista neuvottelua. Nykylinjaus myös sosiaalityön tohtorikoulutuksessa on, että jatko-opiskelun pitää olla tavoitteellista toimintaa ja oletusarvo on, että opinnoista suoriudutaan kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella ohjausmäärällä. Tämä linja tarkoittaa sitä, että ”harrastuspohjalta” jatko-opintoihin halukkaita, usein jo hieman pidempään käytännön työelämässä olleita hakijoita, ei välttämättä voida tai haluta hyväksyä ja erityisesti heidän kohdallaan tehdään aiempaa enemmän epävirallista poiskäännyttämistä:

Ulkopuolelle karsitaan liian käytännönläheiset aiheet ja lähestymistavat.

Aikaa ei haluta käyttää ”harrastelijoihin” (ikävä termi), joka on parempi huomioida jo (ennen virallista prosessia).

Silloinkin, kun jatko-opiskelijaksi hakevan tutkimussuunnitelma on ansiokas, paikka saatetaan jättää myöntämättä. Pääsääntöisesti ”toppuuttelu” kuitenkin suuntautuu niihin, joiden lähtökohdat tulkitaan vähemmän lupaaviksi.

Virallisen valinnan taustalla tapahtuu kuitenkin myös aktiivista ja määrätietoista rekrytointia, jolla sopivaksi katsottuja jatko-opiskelijakandidaatteja kannustetaan hakeutumaan virallisen valinnan prosessiin. Selvimmin aktiivinen rekrytointi näkyy pyrkimyksenä uuden jatko-opiskelijapolven kasvatamiseen. Jo graduseminaarissa lahjakkaiksi osoittautuneita ja mahdollisesti professorin tutkimusintresseihin liittyviä ja hänen hankkeisiin tutkielmansa tehneitä opiskelijoita voidaan kannustaa jatko-opintoihin:

Opinnoissa erityisen hyvin menestyneitä ja gradussa erinomaisia tutkijantaitoja osoittaneita valmistuvia opiskelijoita kehoitetaan harkitsemaan jatko-opintoja.

Olen kehottanut jatkamaan maisterista, kun lahjakas.

Lupaavilta vaikuttavia opiskelijoita saatetaan jo graduvaiheessa värvätä tutkimusapulaiseksi ja sitä kautta ikään kuin sisältäpäin integroida tutkijan polulle. Tällöin myös laadukkaan tutkimussuunnitelman kirjoittamiselle saa luontaisesti tukea:

’Kannustettavat’ löytyvät usein tutkielmaseminaarista ja heidän tutkimusintressinsä liittyvät professorin ja hänen tutkimusryhmänsä omiin tutkimusaiheisiin. Tällaisilla hakijoilla saattaa olla parhaat mahdollisuudet myös tulla valituiksi (esim. heidän tutkimussuunnitelmaansa on saatettu jo ennakolta kommentoida ja sitä kautta vahvistaa).

Toisinaan haetaan myös potentiaalisia jatko-opiskelijoita tutkimusavustajiksi rahoitettuihin hankkeisiin.

Joissakin yksiköissä integroituminen tutkimusprojekteihin on jopa pääsääntöinen jatko-opiskelijaksi värväämisen kanava:

Suurin osa tohtoriopiskelijoistamme on rekrytoitu tutkimusprojekteihimme. Kriteereinä on opintomenestys ja mielenkiinnon kohteet. Projektin johtaja ja senioritutkijat ovat tällöin luontevia valintoja ohjaajiksi. Yksi ohjaajista

on usein ”ulkopuolinen”, esim. tiedekunnan puolelta. Koska tohtorinkoulutettavamme ovat usein osa suurta tutkimusprojektia heidän (usein rahoitetut) opinnot linkittyvät luontevasti kansainvälisyyteen, monitieteisyyteen ja huippututkimukseen. Kääntöpuolena on tietynlainen temaattinen kapeus.

Näissä epävirallisissa prosesseissa sosiaalityö ei näyttäisi poikkeavan muista tieteenaloista. Tutkimusprojektien kautta tapahtuva aktiivinen rekrytointi on kuitenkin poikkeus yleislinjassa, joka näyttää pitävän sisällään monikanavaisempia valintaan liittyviä rajatyon käytäntöjä ja sallivan erilaisia jatko-opiskelun tapoja ja motiiveja. Tässä valossa sisään kannustettavien sosiaalityön jatko-opiskelijatyypin kirjo on lopulta moninainen.

Väitöskirjojen merkitys sosiaalityön tutkimuksena

Aiempiä vuosikymmeniä sosiaalityön väitökset olivat alan tutkimuksen merkkitaapauksia, joista monet tunnettiin hyvin myös käytännön kentällä. Tutkimuksemme osallistuneiden professorien näkemykset väitöskirjojen merkityksestä sosiaalityön tutkimuksena nykyisin jakaantuvat pääsääntöisesti kahteen, lähes vastakkaiseen leiriin. Osa korostaa väitöskirjojen tärkeyttä sosiaalityön tutkimuksen vahvistajana ja edistäjänä. Toiset puolestaan näkevät väitöskirjojen tutkimuksellisen merkityksen vähentyneen. Muutamien professorien vastauksista löytyvät molemmat näkemykset: väitöskirjoissa on tutkimuksellista voimaa, mutta on myös tekijöitä, jotka nakertavat niiden painoarvoa.

Väitöskirjojen tärkeys

Haastatteluumme osallistuneet professorit näkevät väitöskirjoilla olevan painoarvoa sosiaalityölle oppialana. Heidän kuvauksissaan painottuu tieteenalan sisäinen rajatyö, jossa määritellään sosiaalityön oppialan identiteettiä ja vahvistetaan sitä (Vuolanto 2013). Vastanneet professorit luonnehtivat väitöskirjojen olevan ”*sosiaalityön tutkimuksen edistämisen pääfoorumi*”, sosiaalityön ”*tutkimuksen edistäjä suomalaisessa kontekstissa*” ja ”*oleellinen osa sosiaalityön tiedontuotantoa*”.

Professorit hahmottavat väitöskirjojen tärkeyttä niiden tehtävien kautta. Vastauksissa tehtävinä mainitaan tutkijoiden kouluttaminen, käytännön so-

siaalityön kehittäminen ja tutkimuksen itsensä jatkuva kehittäminen. Nämä periaatteet luonnehtivat sosiaalityötä tieteenalana. Väitelleiden tutkijoiden roolista sosiaalityön yliopisto-opetuksen parissa professorit eivät juuri keskustele, mutta voi olla, että tämä tehtävä koetaan itsestäänselvytyenä (vrt. Kurzman 2015; Maynard ym. 2017). Sen sijaan he esittävät tutkijoille olevan tarvetta ja työmahdollisuuksia esimerkiksi erikoisasiantuntijoina sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteiden uudistusprosesseissa. Tällöin korostetaan työelämän tarpeita ja alan käytännön kehittämistyötä ja määritellään tieteenalan yhteiskunnallista merkitystä.

Väitöskirjatutkimuksen tehtävistä vastaajia puhuttavatkin käytäntörelevanttisyys ja siihen liittyen sosiaalityön tutkimuksen luonne. Professorit arvioivat suuren osan sosiaalityön väitöskirjoista olevan ”*erinomaisen käytäntörelevanttejä*” ja ”*usein käytännöstä nousevia jo ongelmanasettelultaan*”.

Käytäntörelevanttisyys ja yhteiskuntarelevanttisyys ovat sosiaalityön väitöskirjoissa yleensä ottaen varsin mainio, eri asia on, onnistutaanko tutkitun tiedon levittämisessä sinne, missä sitä kaivattaisiin, myös sosiaalityön ulkopuolella.

Professorit näyttävät tyypillisesti ajattelevan että ”*sekä ammatilliselle että tieteelliselle väitöskirjalle on kysyntää*”. Sitaatissa mainitaan ammatillinen väitöskirja, jonka tarpeesta erillisenä ja erilaisena väitöskirjatutkimuksena ajoittain keskustellaan sekä sosiaalityössä että yleisemminkin tutkijakoulutuksen yhteydessä. Kukaan professoreista ei kuitenkaan tuonut esiin, että tällaista erillistä tutkintoa tarvittaisiin. Ammatillisuutta ja tieteellisyyttä ei haluta nähdä vastakkaisina ilmiöinä, sillä ”*hyvä teoria on myös käytäntöä palvelevaa*”. Tällaisena käytäntöä(kin) palvelevana väitöstutkimuksen kontribuutiona haastatellut professorit tuovat esille lastensuojelun syventyneen tutkimuksellisen tietoperustan. Keskustelu tieteenalan yhteiskunnallisesta hyödyistä ilmentää tieteen ja yhteiskunnan rajatyötä (Vuolanto 2013). Kuten rekrytointiteeman kohdalla jo tuli esiin, useissa kansainvälisissä sosiaalityön tohtorikoulutusta käsittelevissä puheenvuoroissa sitä perustellaan vahvasti sosiaalityön käytännön kehittämisen tarpeilla, alan teoriaperustan ja tutkimusperustaisen käytännön vahvistamisella (esim. Orme 2003), mutta myös alan koulutuksen ja tutkimuksen tarpeilla (esim. Goodman 2015). Samalla ollaan kuitenkin huo-

lissaan siitä, että muiden tieteenalojen edustajat ja tutkimuksen rahoittajat eivät tunnista sosiaalityön tutkimuksen käytäntösuhteen ja käytännön kentältä tulevien jatko-opiskelijoiden erityisyyttä ja merkitystä akateemisessa yhteisössä. Suomalaisista professoreista harva painottaa yhtä vahvasti väitöskirjojen suoraa käytäntörelevanssia, vaikka se olikin vastauksissa esillä.

Kolmas väitöskirjojen merkitystä korostava näkökohta liittyy sosiaalityön tutkimuksen laatuun ja tieteelliseen kontribuutioon. Väitöskirjojen tärkeyttä korostavissa näkemyksissä väitöskirjatutkimuksen laadun arvioidaan parantuneen, vaikkakaan:

Sosiaalityön teorian kehittäminen ei ole yhtä tärkeää kuin 20–30 vuotta sitten. Vahvimmillaan sosiaalityön oman teoriapohjan kehittäminen näyttäisi olevan isommassa, tiettyyn aiheeseen tai menetelmään keskittyvissä tutkimusryhmissä.

Useampi haastattelumme osallistunut professori mainitsee sosiaalityön väitöstutkimusten parantuneen laadun tärkeänä taustatekijänä valtakunnallisen tohtorikoulutusyhteistyön tutkijakoulun puitteissa.

Tutkimusmetodien professorit näkevät kaiken aikaa monipuolistuneen ja metodikoulutuksen tason nousseen huimasti tohtorikoulun organisoinnin ansiosta. Toisaalta väitöskirjojen tutkimusmenetelmät saavat osakseen myös kritiikkiä:

vaikka sisällöllisesti väitöskirjojen tematiikka on laaja, on se metodologisesti kapea (jos käytämme jakoa kvanti–kvali-tutkimuksiin). Laadullinen tutkimus pienehköine aineistoineen valtavirtaa.

Osa vastanneista professoreista näkee, että ”tarvetta olisi myös kvantitatiivisille tutkimuksille ja isojen aineistojen käytölle”. Tästä on keskusteltu suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen piirissä jo melko pitkään. Laadullisen tutkimuksen korostuminen ei ole kuitenkaan yksinomaan suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen piirre, vaan koskee useita muita maita sekä kansallisesti muitakin yhteiskunta- ja ihmistieteitä. Samansuuntaisia arvioita ovat esittäneet ainakin Mäntysaari ja Haaki (2007) Suomesta, Dellgran ja Höjer (2002; 2012) Ruotsista ja Scourfield ja Maxwell (2010) Britanniaista. Myös Yhdysvalloissa käydään keskustelua sosiaalityön tohtorikoulutuksen metodologisen pluralismin tarpeellisuudesta. Sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista osaamista pidetään

tärkeänä ja pikemminkin kaivataan vahvempaa kvalitatiivisten menetelmien hallintaa (esim. Goodman 2015, 36).

Yksi haastatelluista professoreista korostaa keskittymistä tiettyihin lähestymistapoihin ja metodeihin tutkimuksen tasoa vahvistavana, positiivisena asiana:

Tietyt lähestymistavat ja aiheet vahvistuvat joinakin aikoina yleensä ihan järkeenkäyvistä syistä. Toisaalta vahvistuminen ei tapahdu itsessään vaan vaatii osaavia ja innostuneita (ja uusi tutkijoita innostavia) tutkimusryhmiä ja ohjaajia sekä toimivia kansainvälisiä yhteyksiä. Suomalaisella sosiaalityön tutkimuksen kentällä on tilaa monenlaisille aiheille ja lähestymistavoille kunhan em. vahvistumisen edellytykset ovat kunnossa.

Sitaatissa voi nähdä yleisemminkin tiedepolitiikassa viime vuosina esillä olleen tavoitteen vahvoihin tutkimusryhmiin ja huippuyksiköihin, joissa eri tutkijanuran vaiheissa olevat tutkijat yhdessä kehittävät tietyn tutkimusaiheen, teoreettisen tai metodologisen lähestymistavan osaamista. Puolestaan kansainvälisen julkaisemisen lisääntymisen uskotaan edesauttavan suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen tunnettavuutta maailmalla ja siten nostavan väitös- tutkimusten akateemista painoarvoa.

Väitöskirjojen tutkimuksellisen merkityksen väheneminen

Väitöskirjojen moninaista tärkeyttä korostavan näkemyksen rinnalla professorit tuovat esiin myös täysin vastakkaisia näkemyksiä väitöskirjojen merkityksestä. Tällöin väitöskirjojen roolin tieteellisenä tutkimuksena arvioitiin vähentyneen.

Merkitys on kaiken kaikkiaan heikentynyt ajasta, jolloin väitöskirja saattoi olla tutkijan keskeinen tutkimustyö, jonka kaupallinen kustantaja myös julkaisi.

Väitöskirja on nykyään entistä enemmän oppinnäyte ja etenkin monografi-aväitöskirjat leviävät huonosti tutkimuksen lukijakunnalle. Toki tästä on useita poikkeuksia.

Hallitsevana valtakunnallisena ja yliopistojen tutkijakoulutuksen suuntauksena professorit pitävät sitä, että varsinaisen tutkijauran ajatellaan alkavan vasta väittelyn jälkeen. Sama kehityskulku on vastaajien mielestä tunnistet-

tavissa muillakin tieteenaloilla. Tällaiset näkemykset ilmentävät sitä, että sosiaalityön tohtorikoulutuksen nähdään seurailevan tohtorikoulutuksen yleisiä vallitsevia trendejä. Kehityskulkua haastateltavat eivät edes sanottavammin problematisoi.

Toisaalta sosiaalityön professorien vastauksista on luettavissa kaipuuta menneeseen, ”vanhoihin hyviin aikoihin”. Väitöskirjojen statuksen muutos on osa Suomessa harjoitettua tiedepolitiikkaa ja sosiaalityön kehittymistä tieteenalana ja kehityskulkujen nähdään erottelevan ”vanhempia” ja nykyisiä väitöskirjoja.

Nykyään en edes tunne kaikkia suomalaisia sosiaalityön väitelleitä tutkijoita enkä ole lukenut heidän väitöskirjojaan. Ja luulen etten ole tässä ollenkaan yksin. Tämä on aika iso muutos entisestä, jolloin sosiaalityön väitöstilaisuus ja uusi väitöskirja olivat tärkeitä valtakunnallisia tapahtumia.

Luulen, että väitöskirjojen merkitys oli suurempi 10–20 vuotta sitten, jolloin väitökset olivat harvassa ja tutkimukset olivat ehkä itsenäisempiä töitä. Jokainen sosiaalityön väitöskirja ei ole enää sellainen ’tapaus’ kuin mitä ne aiemmin olivat.

Yleiseen tiedepolitiikkaan liittyy myös se, että eräs vastaajista näkee tutkimusrahoituksen poliittisen ohjailun lisääntyneen ja kantaa huolta sen vaikutuksista sosiaalityön tutkimuksen menestymiselle rahoituksesta kilpailussa. Tutkimusrahoituksen muuttuneet ehdot nähdään siis yhtenä mahdollisena sosiaalityön väitöstutkimuksen merkitystä heikentävänä tekijänä.

Olen myös huolissani ns. strategisen rahoituksen vaikutuksista ja siitä miten vaikeaksi tutkimusrahoituksen saaminen muodostuu. Miten paljon tutkimustematiikkaa ohjailtaan?

Kun väitöstutkimuksen tärkeyttä korostaneiden professoreiden keskuudessa väitöskirjojen yksi keskeinen kontribuutio asettui niiden antiin käytännön sosiaalityölle, vastakkaisessa näkemyksessä käytäntösuhteeseen ja -relevanssiin otettiin kantaa hyvin kriittisesti:

Ammattirelevantteja väitöskirjoja tehdään liian vähän. Käytäntörelevanttia arvostetaan liian vähän. Tosiasia on, että kenttä pitää sosiaalityön tutkimusta etäisenä ja liian maalailavana ja sfäärejä syleilevänä. Tästä syntyy uskottavuusongelma. Sosiaalityön tutkijoiden kentätuntemus usein ohutta.

Tällöin väitöskirjojen merkityksen vähenemisellä ei viitata niiden akateemiseen merkitykseen tai tutkimusten tasoon vaan niiden vähäiseen antiin sosiaalityön käytännölle. Otaksutun käytännön arvostuksen puutteen ohella tunnistetaan muuttuneisiin väitöstutkimuksen ehtoihin liittyviä syitä heikenevälle käytäntörelevanssille:

Kansainvälisen julkaisemisen paine saattaa heikentää uusimman väitöstutkimuksiin pohjautuvan tutkimustiedon hyväksikäyttöä sosiaalityössä.

Ajatuksena kaiketi on, että käytännön sosiaalityöntekijöiden on haastavampaa seurata englanniksi ja kansainvälisillä foorumeilla julkaistua alan tutkimusta. Professorit siis yhtäältä näkevät, että sosiaalityön tohtorikoulutus ja väitöskirjojen statuksen muutos on seurannut, ja sen ehkä tuleekin seurata, yleistä tohtorikoulutuksen muutosta, mutta toisaalta he näkevät sen haitat väitöskirjojen roolille alan kehittämisessä.

Puutediskurssi ja kehittämistarpeet

Professorien pohdintaa väitöskirjojen merkityksestä läpileikkaa niin niiden tärkeyttä kuin merkityksen vähenemistä korostavissa näkemyksissä eräänlainen ”puutediskurssi”. Tämän termin käyttäjä kommentoi kriittisesti yhtä apukysymystämme, joka koski sitä, millaisia väitöskirjoja sosiaalityöhön kaittattaisiin esimerkiksi tutkimuskentän puutteiden ja aukkopaikkojen valossa ja viittasi toistuvaan puhetapaan sosiaalityön tutkimuksen puutteista:

Sosiaalityön väitöskirjoista/tutkimuksesta puhuttaessa käytetään usein ’puutediskurssia’; on ihan liian vähän sosiaalityön teoriaa kehittävää, kvantitatiivista, näyttöön perustuvaa jne. tutkimusta. Kääntäen diskurssissa tullaan sanoneeksi, että ’tällaista ja tällaista’ tutkimusta on jo ihan riittämiin.

Osa vastaajista sanoo olevansa kyllästynyt jatkuvaan puheeseen sosiaalityön tutkimuksen puutteista.

Tämä puutteista puhuminen kyllästyttää minua, enkä siten aio osallistua siihen.

Olen lopen kyllästynyt kvali-kvanti vääntöön; se vaan on vanhanaikaista; molempia on ja molempia tarvitaan.

Suurin osa professoreista kuitenkin tuo esiin tutkimuksen ”puutteita” väitöstutkimusten kehittämistarpeiden mielessä. Haastatteluissa ilmi tulleiden

kehittämistarpeiden kooste sisältää toiveita niin tutkimuksen aihealueista, lähestymistavoista ja metodeista kuin väitöstutkimuksen tekemisen ehtoista ja puitteista: esimerkiksi suuremmista tutkimusryhmistä ja aineistoista, vaikuttavuus- ja interventiotutkimuksesta, sosiaalityön teorian kehittämisestä, kokonaan uusista ja rohkeista temaattisista avauksista sekä lisäohjajista.

Vastaajat perustelevat tutkimuksen kehittämistarpeita monesta suunnasta. Tyypillisiä perusteluja ovat väitöstutkimusten ja sitä kautta sosiaalityön tutkimuksen monipuolistaminen ja sosiaalityötä koskettavien ilmiöiden tietoperustan laajeneminen ja syventäminen, meneillään olevan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen luoma paine esimerkiksi sosiaalityön vaikuttavuudesta parhaiden käytäntöjen erittelyssä sekä väitösaikojen kohtuullistaminen. Toiveet ja odotukset nousevat monesta suunnasta ja liittyvät sekä tutkimusten substanssiin, teoreettisiin ja metodologisiin lähtökohtiin, käytäntösuhteeseen että väitöstutkimusten laajuuteen ja luonteeseen. Ensimmäisessä niissä on kuitenkin kyse väitöskirjatutkimusten merkityksestä ja panoksesta sosiaalityön tiedeperustan ja tiedontuotannon vahvistamisessa, sekä alan sisäisestä että muiden tieteenalojen suuntaan tehtävästä rajatyöstä. Väitöskirjoilla siis nähdään oma merkittävä asemansa sosiaalityön tutkimuksena huolimatta siitä, että osana yleistä tiede- ja koulutuspolitiikkaa väitöskirjasta on tullut entistä enemmän oppinäyte.

Väitöstutkimukseen kohdistuvat odotukset ja jännitteet – osa tietenteon ambivalenssia

Jatko-opiskelijoiden rekrytointi, tutkijakoulutus ja väitöstutkimuksen luonne näyttäytyvät pienimuotoisen tutkimuksemme perusteella sosiaalityössä kahden hallitsevan jännitteen kautta. Ensimmäisen haastattelujen perusteella *väitöstutkijoiden sisäänottoa ja väitöstutkimusta koskevien odotusten välille* piiryy kiinnostava *jännite*: jatko-opiskelijoiden rekrytointi ei näyttäydy erityisen aktiivisena ja tietoisena toimintana, mutta väitöstutkimukseen ladataan kuitenkin monenlaisia odotuksia ja kehittämisen tarpeita. Tämä on havahduttavaa, sillä nykyisessä vahvasti ohjatussa ja väitöskirjojen linkittymistä laitoksen tutkimuksen painoaloihin korostavassa tohtorikoulutuksessa professoreilla itsellään on mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisia väitöskirjoja heidän (tai

meidän) ohjauksessa tehdään. Tätä suuntaamista on mahdollista tehdä jatko-opiskelijoiden rekrytoinnissa mutta myös väitöskirjojen ohjaamisessa. Onko niin, että aktiivisen rekrytoinnin ja väitöstutkimusten suuntaamisen ajatus ei ole vielä täysin kotiutunut osaksi sosiaalityön tutkijakoulutuksesta vastaavien ohjaajien tieteenala-identiteettiä? Suomen tieteen tilaa tarkastelevassa uusimmassa raportissa (Tieteen tila 2016) rekrytointi on keskeisesti esillä: osaavien tutkijoiden ja opiskelijoiden rekrytointia pidetään yliopistojen yhtenä tärkeimmistä päätöksistä. Erityisesti korostetaan tieteellisen laadun, uudistumiskyvyn ja vaikuttavuuden ennakointia. (Mt.) Suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen kentällä vaikuttaisi olevan tilaa tietoisemmalle ja suunnatummalle rekrytoinnille. Ulkomaisten yliopistojen sivuilla näkee aika ajoin professoreiden ilmoituksia siitä, että he ottavat uusia ohjattavia ja samalla kerrotaan, millaisia tutkimuksia he etsivät ohjaukseensa. Sosiaalityön väitöstutkimuksen kehittämistarpeisiin voisi osaltaan vastata esimerkiksi tällaisella yksinkertaisella keinolla.

Yhdysvaltalaisessa Stanfordin huippuyliopistossa parikymmentä vuotta (taloustieteen) professorina ja jatko-opiskelijoiden ohjaajana työskennellyt ja äskettäin taloustieteen Nobelin palkinnon saanut suomalainen Bengt Holmström (2013) erittelee televisiohaastattelussa mielenkiintoisesti omia rekrytointikokemuksiaan ja toteaa, että *huippulahjakkuudet jatko-opiskelijoina ovat harvinaisuuksia, vaikka teemme karsintaa maailman parhaiden joukosta*. Uransa alkuvaiheessa Holmström kertoo kiinnittäneensä rekrytoinnissa huomiota eri asioihin kuin nykyisin. Alussa jatko-opiskelijakandidaatin hiottu esitystapa ja käytös saivat painoarvoa. Nyt hän kiinnostuu niistä, jotka ovat ajattelussaan jotenkin rosoisia, erilailla ajattelevia. Tekninen taitavuus ei ole ensisijaisen tärkeää, vaan omaleimaisuus. Rosoista omaleimaisuutta voi myös ohjaajana edesauttaa ja jalostaa. Toivotulle jatko-opiskelijalle ei ole yhtä muotia, vaan erilaisuus on rikkaus, painottaa Holmström. (Mt.) Holmströmin pohdinnat ilmentävät kokeneen ohjaajan käyttämiä valikoinnin kriteereitä ja syventävät tärkeällä tavalla jatko-opiskelijavalintoihin liittyviä ulottuvuuksia.

Toinen sosiaalityön jatkokoulutettavien valintaa ja väitöskirjojen luonnetta koskeva *jännite* on tarkastelumme perusteella *sosiaalityön tutkimuksen suhde käytäntöön*. Se näyttäytyy yhtäältä tutkimuksen ja teoreettisuuden vastakoh-

tana – akateemiseen osaamattomuuteen yhdistyvänä käytännönläheisyytenä. Toisaalta käytännön kokemuksella katsotaan olevan monenlaista arvoa tutkimukselle, muun muassa tärkeiden tutkimusaiheiden ammentamisessa ja sosiaalityön tiedontuotannossa. Jatkokoulutuksen tehtävistä professorien vastauksissa painottui kiinnostavasti erilaisiin käytännön kentän asiantuntijatehtäviin kouluttautuminen. Jotakin hankalaa, hiertävää ja/tai erityistä suhteessa käytäntöön sosiaalityön tutkimuksessa edelleen kuitenkin on, vaikka tutkimuksen ja käytännön suhde on monilla tavoin lähentynyt. Se kaipaisi edelleen syvällisempää analysointia ja keskustelua.

Nykyiselle tiedepolitiikalle käytäntö ei näytä olevan ongelma. Suomen Tieteen tila -raportti (2016) kannustaa yliopistoja kehittämään tutkijankoulutuksen sisältöjä aktiivisesti yhdessä työelämän kanssa. Raportissa nähdään, että tutkijankoulutuksen tulisi antaa hyvät valmiudet vaativiin laaja-alaisiin tutkimus- ja asiantuntijatehtäviin yhteiskunnan eri sektoreilla ja synnyttää uutta osaamista. Silti tieteellä ajatellaan olevan myös itseisarvo ja tämän itseisarvon kautta merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia. (Mt.) Akateeminen tieto ja tutkimus sekä työelämän käytäntöjä kunnioittava tutkimus mahtuvat tässä ajattelussa samaan koulutukseen.

Sosiaalityön professoreiden haastatteluissa esiin tulleiden jännitteiden voisi tulkita kertovan tieteelle ja tieteen tekemiselle yleensäkin luonteenomaisesta ambivalenssista. Tieteentutkija Robert Merton (1976) esittää, että sosiologin ambivalenssi on erottamaton osa tiedettä. Hän mieltää tieteen yhdeksi yhteiskunnan instituutiosta ideoineen, normeineen ja standardeineen. Sosiaaliset instituutiot kantavat keskenään ristiriitaisia normeja ja odotuksia, mikä koetaan tieteentekijöiden toiminnassa ristiriitoina ja jännitteinä.

Sosiaalityön professoreiden näkemyksistä löytämämme ambivalenssi ja jännitteet käytännön ja tutkimuksen ja jatko-opiskelijoiden rekrytoinnin käytäntöjen ja väitöstutkimukselle asetettujen odotusten välillä kertovat nähdäksemme niin tieteen tekemisestä yleensä kuin erityisesti tieteen tekemisestä sosiaalityössä – sosiaalityön oppialan sisäisestä ja ulkoisesta määrittelystä ja rajatyöstä.

Kirjallisuus

- Acquavita, Shauna P. & Tice, Carolyn J. (2015) Social work doctoral education in the United States: examining the past, preparing for the future. *Social Work Education* 34(7), 846–860. DOI: 10.1080/02615479.2015.1053448.
- Arribas-Ayllon, Michael & Bartlett, Andrew (2014) Sociological Ambivalence and the Order of Scientific Knowledge Sociology. *Sociology* 48(2), 355–351. DOI: 10.1177/0038038513477937.
- Bentley, Kia J. (2013) Toward an Evaluation Framework for Doctoral Education in Social Work: A 10-Year Retrospective on One PhD Program's Assessment Experiences. *Journal of Social Work Education* 49(1), 30–47. DOI: 10.1080/10437797.2013.755089.
- Campbell, David F.J. & Carayannis, Elias G. (2013) *Epistemic governance in higher education. Quality enhancement of universities for development*. New York: Springer.
- Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (2002) Topics and epistemological positions in Swedish social work research. *Social Work Education* 22(6), 565–576. DOI: 10.1080/0261547032000142670.
- Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (2012) The politics of social work research – Ph.D. thesis in Sweden. *European Journal of Social Work* 15(4), 581–597. DOI: 10.1080/13691457.2012.710875.
- Drisko, James & Hunnicutt, Christie & Berenson, Laura (2015) A National Content Analysis of PhD Program Objectives, Structures, and Curricula: Do Programs Address the Full Range of Social Work's Needs? *Journal of Teaching in Social Work* 35(1–2), 14–28. DOI: 10.1080.08841233.2014.986356.
- Gieryn, Thomas F. (1999) *Cultural boundaries of science. Credibility on the line*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Goodman, Harriet (2015) Current Issues in Social Work Doctoral Education. *Journal of Teaching in Social Work* 35(1–2), 29–45. DOI: 10.1080/08841233.2015.1007802.
- Hietamäki, Johanna & Kantola, Heli (2010) *Sosiaalityön ammatillisen lisensiaatinkoulutuksen arviointitutkimus*. Sosiaalityön julkaisusarja no. 7. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/24321>.
- Hiltunen, Kirsi & Pasanen, Hanna-Mari (2006) *Tulevat tohtorit. Jatko-opiskelijoiden kokemukset ja arviot tohtorikoulutuksesta 2005*. Opetusministeriön julkaisuja 2006:48. Helsinki: Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- Holmström, Bengt (2013) Haastattelu Maarit Tastulan TV-ohjelmassa Seitsemäs taivas, YLE. 4.1.2013.
- Howard, Tyriasa (2016) PhD versus DSW: A Critique of Trends in Social Work Doctoral Education. *Journal of Social Work Education* 52(supl), 148–153. DOI: 10.1080/10437797.2016.1174647.

- Husso, Kai (2005) *Tohtorit, tiedepolitiikka ja työmarkkinat. Tutkijankoulutus Suomessa 1950-luvulta tutkijakoulujen aikaan*. Opetusministeriön julkaisuja 2005:21. Helsinki: Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- Johnson-Motoyama, Michelle & Petr, Christopher G. & Mitchell, Felicia M. (2014) Factors Associated With Success in Doctoral Social Work Education. *Journal of Social Work Education* 50(3), 548–558.
- Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Sanna (2017) Tutkiminen ja kehittäminen sosiaalialalla. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma, 487–501.
- Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (toim.) (2005) *Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:13. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Hoikkala, Susanna & Salonen, Jari (2007) *Tutkinto-rakenneuudistus sosiaalityön koulutuksessa*. Sosiaalityön valtakunnallinen hanke 2003–2006. SOSNET julkaisuja 1. Rovaniemi: Sosnet.
- Kurzman, Paul A. (2015) The Evolution of Social Work Doctoral Education. *Journal of Teaching in Social Work* 35(1–2), 1–13. DOI:10.1080/08841233.2015.1007832.
- Laakso, Liisa (2017) Tutkijakoulutuksen hyödyistä ja hyödyntämisestä. Pääkirjoitus. *Tieteessä tapahtuu* 2/2017, 1–2.
- Laitinen, Merja & Virokannas, Elina & Juhila, Kirsi & Julkunen, Ilse & Karisto, Antti (2007) *Suunniteltua ja sattumaa. Väitöskirjojen synty sosiaalityön tutkija-kouluryhmässä*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Leskošek, Vesna & Matthies, Aila-Leena (2017) Internationalisation of social work doctoral studies: experiences and perspectives in the changing context of European higher education. *European Journal of Social Work* 20(4), 596–607. DOI: 10.1080/13691457.2016.1185705.
- Lyons, Karen (2003) Doctoral studies in social work: exploring European developments. *Social Work Education* 22(6), 555–564.
- Maynard, Brandy R. & Labuzienski, Elizabeth M. & Lind, Kristina S. & Berglund, Andrew H. & Albright, David L. (2017) Social work doctoral education: Are doctoral students being prepared to teach? *Journal of Social Work* 17(1), 91–114. DOI:10.1177/1468017316637226.
- Merton, Robert (1976) The ambivalence of Scientists. Teoksessa R. S. Cohen, P. K. Feyerabend & M. W. Wartofsky (toim.) *Essays in memory of Imre Lakatos*. Boston Studies in the Philosophy of Science, vol 39. Netherlands Springer, 433–455.
- Mäntysaari, Mikko (1991) *Sosiaalibyrokratia asiakkaiden valvojana*. Tampere: Vastapaino.
- Mäntysaari, Mikko & Haaki, Raili (2007) Suomalainen sosiaalityön väitöskirjatutkimus vuosina 1982–2006. *Janus* 15(4), 357–366.
- Orme, Joan (2003) Why does social work need doctors? *Social Work Education* 22(6), 541–554, DOI: 10.1080/0261547032000142652.

- Petr, Christopher G. & Harrington, Donna & Kim, Kyeongmo & Black, Beverly & Cunningham-Williams, Renee M. & Bentley, Kia J. (2015) Quality Indicators and Expected Outcomes for Social Work PhD Programs: Perceptions of Social Work Students, Faculty, and Administrators. *Journal of Social Work Education* 51(4), 648–667. DOI:10.1080/10437797.2015.1076272.
- Rothwell, David W. & Lach, Lucyana & Blumenthal, Anne & Akesson, Bree (2015) Patterns and Trends of Canadian Social Work Doctoral Dissertations. *Journal of Teaching in Social Work* 35(1–2), 46–64. DOI:10.1080/08841233.2014.977988.
- Satka, Mirja (2013) Sosiaalityö yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen rakentajana. *Janus* 21(2), 162–169.
- Scourfield, Jonathan & Maxwell, N. (2010) Social work doctoral students in the UK: a web-based survey and search of the index to theses. *British Journal of Social Work* 40(2), 548–566.
- Shek, Daniel T.L. & Lee, Jun Hua & Tam, Suet Yan (2007) Analyses of postgraduate social work Dissertations in Taiwan. *International Social Work* 50(6), 821–838.
- Shera, Wes (2003) Doctoral social work education in Canada: history, current status and future challenges. *Social Work Education* 22(6), 603–610.
- SOSNET Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto. Toimintakertomus vuodelta 2015. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=95f2a042-167f-417b-b482-280422fba455> (luettu 4.1.2017).
- Suomen Akatemia (2011) Tavoitteeksi laadukas, läpinäkyvä ja ennakoitava tohtorikoulutus. Suomen Akatemian asettaman tutkijakoulutuskirjymän ehdotukset tohtorikoulutuksen ja tutkijakoulujärjestelmän kehittämiseksi. http://www.aka.fi/globalassets/awanhat/documents/tiedostot/liitetiedostot/tohtorikoulutus_joulukuu_2011.pdf (luettu 18.1.2017).
- Tieteen tila 2016. Suomen Akatemia. http://www.aka.fi/globalassets/3otiedepoliittinen-toiminta/tieteentila/aka_tieteen_tila_yksi.pdf (luettu 29.1.2017).
- Tirrito, Terry & Davis, Monique E. & Kim, Jeoungee (2002) Social Work Doctoral Education in New Zealand. *New Global Development* 18(1–2), 137–143. DOI: 10.1080/17486830208412635.
- Tohtorikoulutuksen kehittäminen* (2006) Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:3. Helsinki: Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepoliitiikan osasto.
- Vuolanto, Pia (2013) *Boundary-Work and the Vulnerability of Academic Status: the Case of Finnish Nursing Science*. Acta Universitatis Tamperensis 1867. Tampere: Tampere University Press.
- Vuolanto, Pia & Pasanen, Hanna-Mari (2007) Toteutuuko tohtorikoulutus paremmin tutkijakouluissa kuin niiden ulkopuolella? *Tiedepoliittikka* 3/2007, 7–22.

